

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کارگاه صنایع دستی (سفالگری)

رشته صنایع دستی

گروه تحصیلی هنر

زمینه خدمات

شاخه آموزش فنی و حرفه ای

شماره درس ۳۵۹۲

کیان اصل، مریم	۷۳۸
کارگاه صنایع دستی (سفالگری) / مؤلف: مریم کیان اصل. - تهران: شرکت چاپ و نشر	/۰۲۸
کتابهای درسی ایران، ۱۳۹۱.	ک۹۲۴/ک
۱ ص. : مصور. - (آموزش فنی و حرفه ای؛ شماره درس ۳۵۹۲)	۱۳۹۱
متون درسی رشته صنایع دستی گروه تحصیلی هنر، زمینه خدمات.	
برنامه ریزی و نظارت، بررسی و تصویب محتوا: کمیسیون برنامه ریزی و تألیف کتابهای	
درسی رشته صنایع دستی دفتر برنامه ریزی و تألیف آموزشهای فنی و حرفه ای و کاردانش	
وزارت آموزش و پرورش.	
۱. سفالگری - کارگاهها. الف. ایران. وزارت آموزش و پرورش. دفتر برنامه ریزی و	
تألیف آموزشهای فنی و حرفه ای و کاردانش. ب. عنوان. ج. فروست.	

همکاران محترم و دانش‌آموزان عزیز:

پیشنهادات و نظرات خود را درباره محتوای این کتاب به نشانی
تهران - صندوق پستی شماره ۴۸۷۴/۱۵ دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزشهای
فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ارسال فرمایند.

پیام‌نگار (ایمیل) info@tvoccd.sch.ir

وب‌گاه (وب‌سایت) www.tvoccd.sch.ir

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزشهای فنی و حرفه‌ای و کاردانش

نام کتاب: کارگاه صنایع دستی (سفالگری) - ۴۸۴/۷

مؤلف: مریم کیان اصل

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع: اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب‌سایت: www.chap.sch.ir

صفحه‌آرا: طرفه سهانی

طراح جلد: محمدحسن معماری

ناشر: شرکت چاپ و نشر کتابهای درسی ایران - تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروبخن)

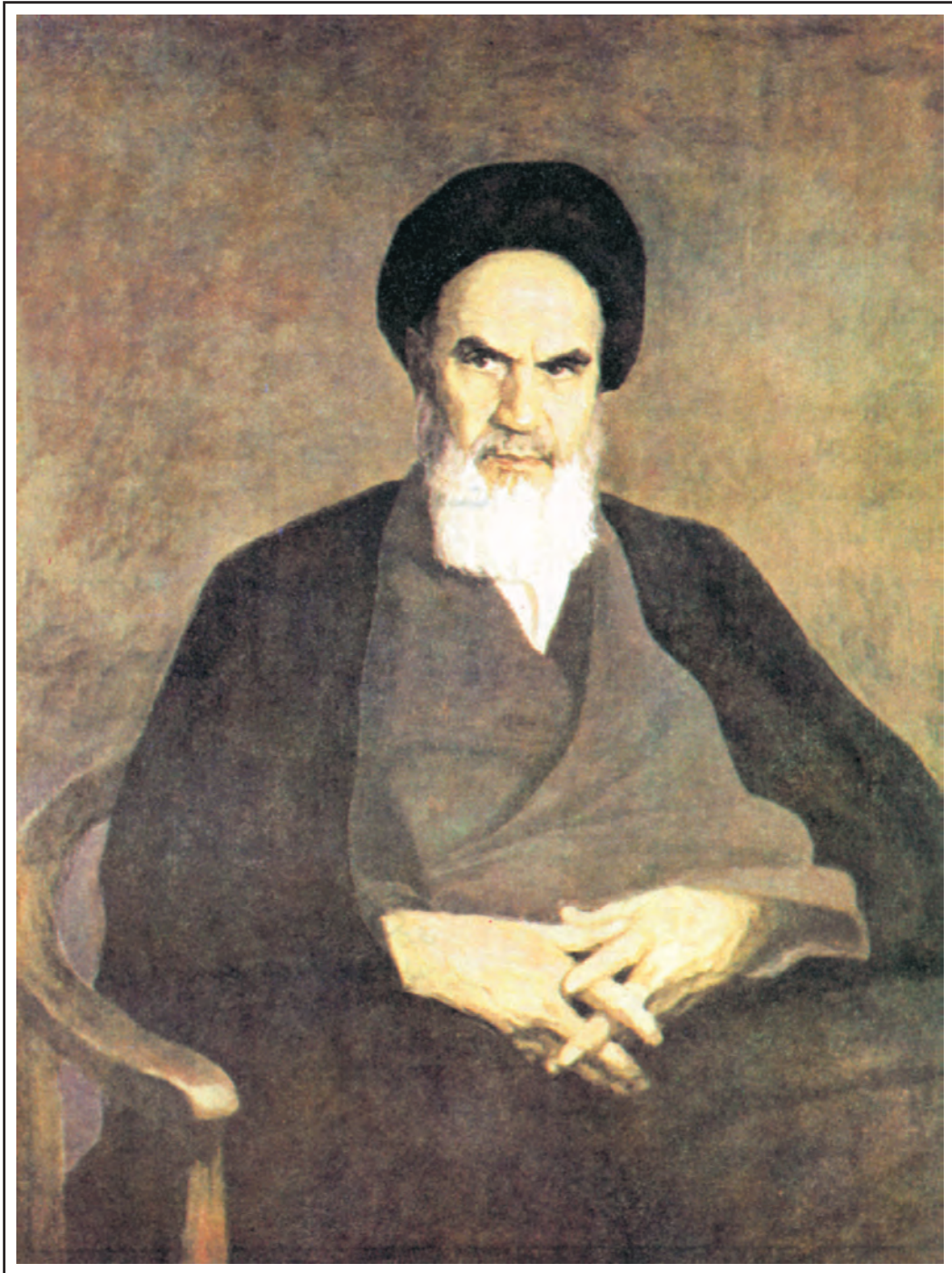
تلفن: ۵-۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۱۳۴۴۵/۶۸۴

چاپخانه: سهند

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ هشتم ۱۳۹۱

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۷-۶۱۱-۰۵-۹۶۴ ISBN 964-05-0611-7

اثر استاد کیخسرو خروش

هنر عبارتست از دیدن روح بخت در انسانها

امام خمینی

فهرست

۲	فصل اول: هنر سفالگری
۲	۱- کلیات
۲	۲- تاریخچه هنر سفالگری در ایران
۲۹	فصل دوم: مواد و مصالح سفالگری
۲۹	۱- مواد شکل پذیر
۳۱	۲- مواد اولیه غیر شکل پذیر
۳۶	فصل سوم: ابزار، وسایل و تجهیزات کارگاه سفالگری
۳۶	۱- ابزار، وسایل و تجهیزات آماده سازی مواد اولیه
۴۳	۲- ابزار، وسایل و تجهیزات شکل دهی بدنه خام
۴۹	۳- ابزار، وسایل و تجهیزات پخت
۵۴	فصل چهارم: ساخت بدنه سفالی
۵۴	۱- آماده سازی گل رس به روش سنتی
۵۵	۲- روش های شکل دهی
۵۶	۳- شکل دهی با خمیر
۷۶	فصل پنجم: تزئین بدنه خام
۷۶	۱- روش نقش کنده
۷۸	۲- روش نقش افزوده
۷۸	۳- روش نقش بریده (مشبک)

۷۹	۴- روش مُهری
۸۰	۵- روش قالبی
۸۰	۶- ترکیب روش‌های تزئینی
۸۲	فصل ششم: خشک کردن و پخت بدنه خام
۸۳	۱- خشک کردن بدنه خام
۸۳	۲- پخت بدنه خام
۸۸	فصل هفتم: لعابکاری بدنه‌های سفالی
۸۸	۱- لعاب
۸۹	۲- انواع لعاب
۹۳	۳- آماده کردن لعاب
۹۴	۴- لعابکاری بدنه‌های سرامیکی
۹۶	۵- تزئین با لعاب
۹۸	۶- پخت بدنه لعابدار
۱۰۱	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

انسان اولیه برای رفع نیازمندی‌های زندگی خود، اشیایی را از گل می‌ساخت و روی آن را با نقوشی که متأثر از ذهنیات و محیط اطراف او بود، تزیین می‌کرد. محققان با بررسی و مطالعه شکل و نقوش این ظروف به بعضی از وقایع، تفکرات و ارزش‌های تمدن و فرهنگ آنان آگاهی یافته‌اند.

متفکران و فلاسفه یونانی، حتی پیش از میلاد مسیح معتقد بودند که جهان از چهار عنصر آب، خاک، باد و آتش ساخته شده است. حدود دو هزار سال بعد این عقیده مردود اعلام شد ولی با وجود این امروزه می‌دانیم که از به‌کارگیری این چهار عامل می‌توان یک مصنوع سفالی ساخت. گل سفالگری مخلوطی از آب و خاک است که در هوا (باد) خشک و در آتش سخت می‌شود.

هربرت رید^۱، نویسنده انگلیسی، «سفالگری را ساده‌ترین و در عین حال دشوارترین هنرها می‌داند. ساده‌ترین از آن جهت که ابتدایی‌ترین هنرهاست و دشوارترین به این دلیل که انتزاعی‌ترین هنرهاست و سفالگری را از لحاظ تاریخی در شمار قدیمی‌ترین هنرها قرار می‌دهد». او اظهار می‌دارد: «هنر سفالگری به قدری اساسی است و به قدری با نیازهای نخستین جوامع بستگی دارد که روح قومی ناگزیر در آن تجلی می‌کند، هنر هر سرزمینی و حد حساسیت هر قومی را می‌توان با هنر سفالگری آن سنجید و این مقیاس، مقیاس کاملاً مطمئنی است.»

سفالگر، در خلق اثر هنری، شکل طبیعی اجسام و پدیده‌ها را دگرگون می‌سازد و از این راه، از تقلید پرهیز می‌کند و اثری از ذهنیت خود بر آن می‌گذارد که برخاسته از احساسات و باورهای مذهبی و خاستگاه اجتماعی اوست.

هدف کتاب این است که هنرجویان علاوه بر کسب توانایی ساخت بدنه‌های سفالی، قادر به تزیین آنها با رنگینه‌های معدنی و لعاب باشند. برای ساخت بدنه سفالی، ابتدا مواد اولیه خرد و آسیاب شده و به صورت دوغاب درمی‌آید، بعد از گرفتن آب اضافی، خمیر به دست آمده را می‌توان با استفاده از انواع روش‌های ساخت، شکل داد. بدنه ساخته شده که به صورت خام است، قابلیت ایجاد تزیینات برجسته را داشته و می‌توان آن را بعد از تزیین و پخت اول، لعابکاری کرد و برای پخت دوم در کوره قرار داد.

محتوای کتاب سعی دارد هنرجویان را در تمامی مراحل کار یاری کند تا به تدریج بر تجربه و مهارت آنان افزوده شود. هنرجویان باید در پایان هر فصل با اجرای تمرین، توانایی خود را در آماده کردن خمیر سفالگری، ساخت، تزیین، لعابکاری و پخت بدنه بیازمایند.

توانایی ساخت بدنه‌های سفالی، احتیاج به فراگیری برخی مطالب نظری دارد که اغلب در سه فصل اول و بقیه به همراه مطالب عملی ذکر شده است. به هنرآموزان گرامی توصیه می‌شود در ابتدای شروع هر جلسه، ابتدا مطالب نظری در کلاس تدریس شود و در ادامه، هنرجویان در کارگاه سفالگری، تمرین هر فصل را انجام دهند.

نکات ایمنی و بهداشت کار، در کنار عملیات کارگاهی تذکر داده شده است. مطالب خارج از حد کتاب در هر فصل، با کادری جدا، تحت عنوان «مطالعه آزاد» درج شده است که جزء مطالب امتحانی نبوده و صرفاً برای آگاهی بیشتر علاقه‌مندان است.

مؤلف